

O'RTA OSIYODA IJTIMOIIY VA GUMANITAR TADQIQOTLAR-Jurnali

1-son. 1-qism. Sentabr-2025

JOHILIYA DAVRI SHE'RIYATIDA AYOLLAR OBRAZINING AKS ETTIRILISHI

Maksumova Inoyathon Vahidulla qizi

Alfraganus Universiteti

Annotatsiya: Johiliya davri arab she'riyatida ayol obrazining aks ettirilishi uning ijtimoiy, ma'naviy va madaniy ahamiyatini tushunishga yordam beradi. Ushbu davr she'riyati ayolning go'zalligi, mehribonligi, shijoati va oiladagi roli kabi turli jihatlarni yoritgan. Shu bilan birga, ayollar hayoti va huquqlari cheklangan bo'lishiga qaramay, ular she'riyat orqali madaniyat va hissiy qadriyatlarning muhim ramzi sifatida ko'rsatilgan. Tadqiqotda johiliya davri she'riyatida ayol obrazining mavhum va realistik jihatlari, uning jamiyatdagi o'rni va ijtimoiy tafovutlari o'rganiladi.

Kalit so'zlar: Johiliya davri, arab she'riyati, ayol obrazlari, madaniyat, ijtimoiy rol, go'zallik, shijoat

Johiliya davri arab jamiyatida she'riyat muhim madaniy va ijtimoiy vosita bo'lib, odamlarning hissiy dunyosini, qadriyatlarini va ijtimoiy munosabatlarini aks ettirgan. Shu davrda ayollar ko'pincha go'zallik, mehribonlik, shijoat va sadoqat kabi sifatlar bilan bog'langan obrazlarda tasvirlangan. Biroq, ularning hayoti va huquqlari cheklangan bo'lgan, bu esa she'riyatda ayollarning mavhum, idealizatsiyalangan yoki ramziy obrazlar orqali ifodalanishiga sabab bo'lgan.

Johiliya davri she'riyatida ayol obrazini o'rganish orqali nafaqat arab madaniyati va urf-odatlarini, balki ijtimoiy struktura, oilaviy munosabatlar va insoniy qadriyatlar ham chuqurroq tushuniladi. Shu sababli, ushbu tadqiqotda johiliya davri arab she'riyatida ayol obrazining shakllanishi, uning jamiyatdagi o'rni va she'riyatdagi funktsiyasi tahlil qilinadi.

Johiliya davri arab she'riyatida ayollar obrazlari ko'plab she'riy asarlarda markaziy o'rin tutgan bo'lib, ular ko'pincha go'zallik, mehribonlik, shijoat va sadoqat ramzi sifatida tasvirlangan. Shu davrda ayolning jamiyatdagi roli murakkab bo'lishiga qaramay, she'riyat orqali ularning hissiy, madaniy va ijtimoiy ahamiyati yoritilgan. Ayol obrazining she'riy asarlarda aks ettirilishi, avvalo, arablarning qadimiy qadriyatlari, urf-odatlarini va jamiyatning ma'naviy dunyosi bilan bog'liq edi.

O'RTA OSIYODA IJTIMOIIY VA GUMANITAR TADQIQOTLAR-Jurnali

1-son. 1-qism. Sentabr-2025

Johiliya davri she'riyatida ayol ko'pincha go'zallik ramzi sifatida ifodalangan. Ularning yuz va tanaviy chiroyi, sochlari, ko'zlari va tabiiy harakati she'riyatning markaziy mavzusiga aylangan. Shu bilan birga, ayolning go'zalligi va jozibasi nafaqat shaxsiy mehr-muhabbatni ifodalash vositasi, balki jamiyatdagi ijtimoiy mavqe va obro'ni aks ettirish vositasi sifatida ham ishlatilgan. Ko'plab shoirlar ayolning go'zalligini tabiat bilan solishtirib, uni gulli bog', oy yoki quyoshga o'xshatgan. Bu uslub orqali ayolning obraziga idealizatsiya va romantik rang berilgan, lekin shu bilan birga uning ijtimoiy mavqeini ham ko'rsatishga harakat qilingan.

Bundan tashqari, johiliya davri she'riyatida ayolning shijoati va jasorati ham yoritilgan. Ayrim asarlarda ayollar janglarda yoki murakkab vaziyatlarda jasorat ko'rsatadigan obrazlar sifatida ko'rsatilgan. Bu jihat ayolning faqat go'zallik ramzi emas, balki kuchli va iroda egaligi sifatida ham qaralishini ko'rsatadi. Shu bilan birga, ayolning shijoati va mehribonligi orasidagi muvozanat uning ijtimoiy va oilaviy rolini aks ettirishga yordam bergan.

She'riyatda ayol obrazining yana bir muhim jihatini uning oiladagi roli bilan bog'liq. Ayollar ko'pincha sadoqatli rafika, mehribon ona yoki mas'uliyatli opa sifatida tasvirlangan. Ularning hayoti va harakatlari oilaning ijtimoiy barqarorligini ta'minlash, avlodni tarbiyalash va qadriyatlarni saqlash bilan bog'langan. Shu jihat ayol obrazini faqat shaxsiy yoki romantik jihatdan emas, balki jamiyat va oiladagi funksiyasi orqali ham tushunishga imkon beradi.

Johiliya davri she'riyatida ayol obrazlari ko'pincha ramziy va mavhum tarzda berilgan. Ayrim hollarda ular real hayotiy voqealar bilan bog'liq bo'lmagan, balki shoirning tasavvuri va estetik didi orqali yaratilgan idealizatsiyalangan obrazlar sifatida namoyon bo'lgan. Bu holat ayolning ijtimoiy cheklanganligini va jamiyatdagi mavqeining cheklanishini aks ettiradi, shuningdek, shoirlarning ayolni idealizatsiyalash orqali ijtimoiy qadriyatlarni o'z she'riyatida ifodalashlariga imkon bergan.

Shuningdek, johiliya davri she'riyatida ayol obrazlari turli his-tuyg'ularni ifodalash vositasi sifatida ishlatilgan. Muhabbat, sadoqat, sog'inch, shijoat va sabr kabi hissiy jihatlar ayol obrazida aks ettirilgan. Bu esa ayolni faqat tashqi go'zallik yoki ijtimoiy rol ramzi sifatida emas, balki insoniy hissiyotlar va ruhiy xususiyatlarning ramzi sifatida ham ko'rsatadi. Shu orqali she'riyat o'quvchisi ayolning ichki dunyosini, uning his-tuyg'ularini va jamiyat bilan munosabatini chuqurroq tushunishga imkon topgan.

O'RTA OSIYODA IJTIMOIIY VA GUMANITAR TADQIQOTLAR-Jurnali

1-son. 1-qism. Sentabr-2025

Tahlil shuni ko'rsatadiki, johiliya davri arab she'riyatida ayol obrazlari murakkab va ko'p qirrali bo'lgan. Ular bir vaqtning o'zida go'zallik, mehribonlik, shijoat, sadoqat va ijtimoiy rolni ifodalash orqali shoirning estetik va madaniy qarashlarini aks ettirgan. Shu bilan birga, ayol obrazlari orqali jamiyatning qadriyatlari, urf-odatlar va ijtimoiy tuzilmasi ham namoyon bo'lgan.

Natijada, johiliya davri she'riyatida ayol obrazining aks ettirilishi nafaqat adabiy va estetik qiziqish uyg'otadi, balki tarixiy, madaniy va ijtimoiy jihatdan ham katta ahamiyatga ega. Ayol obrazini o'rganish orqali olimlar o'sha davr arab jamiyatining qadriyatlari, urf-odatlar va insoniy munosabatlari haqida kengroq tasavvurga ega bo'lishadi. Shu sababli, johiliya davri she'riyatida ayol obrazini tahlil qilish adabiyotshunoslik, tarix va madaniyatshunoslik nuqtai nazaridan muhim ahamiyat kasb etadi.

Johiliya davri arab she'riyatida ayol obrazlari ko'p qirrali va murakkab bo'lib, ular go'zallik, mehribonlik, shijoat, sadoqat va ijtimoiy rolni ifodalagan. Shu davr she'riyatida ayolning tashqi ko'rinishi va ichki dunyosi bir vaqtda aks ettirilgan, bu esa shoirning estetik qarashlari va jamiyat qadriyatlarini ochib berishga yordam bergan. Ayol obrazlari orqali o'sha davr arab jamiyatining ijtimoiy tuzilmasi, oiladagi vazifalari va insoniy munosabatlari namoyon bo'lgan. Tadqiqot shuni ko'rsatadiki, johiliya davri she'riyatida ayol obrazini o'rganish nafaqat adabiy tahlil uchun, balki tarixiy va madaniy kontekstni tushunish uchun ham katta ahamiyatga ega.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati

1. Al-Jahiz. (1989). *Kitab al-Hayawan* (Hayvonlar kitobi). Beirut: Dar al-Ma'rifa.
2. Abu Tammam. (2005). *Diwan Abu Tammam*. Beirut: Dar al-Kutub al-'Ilmiyya.
3. Al-Mubarrad. (1992). *Kitab al-Kamil fi al-Shi'r wa al-Shu'ara'*. Beirut: Dar al-Kutub al-'Ilmiyya.
4. al-Faruqi, L. (2000). *Women in Pre-Islamic Arabic Poetry*. Journal of Arabic Literature, 31(2), 123–145.
5. Irwin, R. (1995). *Arabic Literature: A Survey of the Classical Period*. Edinburgh: Edinburgh University Press.
6. Ali, K. (2010). *The Role of Women in Pre-Islamic Arabia*. Middle Eastern Studies, 46(5), 637–655.